

Anna Porczyńska

**PRZESŁANKI WIZYTY PREZYDENTA
STANÓW ZJEDNOCZONYCH RICHARDA NIXONA W MOSKWIE
W DNIACH 22–30 MAJA 1972 ROKU**

Richard Milhous Nixon (1913–1994) został wybrany na 37. prezydenta Stanów Zjednoczonych 5 listopada 1968 r. jako przedstawiciel partii republikańskiej. Musiał zmierzyć się z problemami pozostawionymi przez administrację jego poprzednika Lyndona Bainesa Johnsona, głównie związanymi z silnym zaangażowaniem wojennym w Wietnamie i wydatkami na badania nuklearne, które spowodowały zastój gospodarczy. Oprócz tego Stany Zjednoczone zaczęły tracić przodującą pozycję w Europie. Spod ich przywództwa wyłamywała się Francja. Zaangażowanie na innych kontynentach powodowało, że Stany Zjednoczone słabiej zaczęły interesować się sprawami europejskimi¹.

Obejmujący 20 stycznia 1969 r. urząd prezydenta Richard Nixon postanowił zmienić politykę zagraniczną wobec Kremla. Już w toku swojej kampanii wyborczej w roku 1968 krytykował nieskuteczność dotychczasowej polityki z pozycji siły wobec ZSRR i proponował pokojowe współzawodnictwo. Na konwencji partii republikańskiej w sierpniu 1968 r. ogłosił hasło, aby „po erze konfrontacji nastąpiła era negocjacji”. Stało się ono naczelnym sloganem „doktryny Nixona” i polityki Waszyngtonu wobec Moskwy².

¹ W okresie kryzysu berlińskiego w 1961 r. – spowodowanego budową muru – prezydent USA John Fitzgerald Kennedy ograniczył się jedynie do słownego poparcia Berlińczyków. Zob. W. La Feber, *America, Russia and the Cold war, 1945–1990*, New York 1993; J. E. Findling, *Dictionary of American diplomatic history*, New York 1989.

² Na wyspie Guam na Pacyfiku podczas konferencji prasowej R. Nixon ogłosił swoją doktrynę. Zasadniczą jej tezą miało być zobowiązanie się wobec sojuszników USA, a także niektórych państw niezaangażowanych, do udzielenia pomocy w wypadku zagrożenia z zewnątrz, przede wszystkim agresją nuklearną. Stany Zjednoczone stwierdziły, że państwa azjatyckie powinny polegać na własnych siłach tam, gdzie chodziło o konflikty wewnętrzne, tj. zwalczanie środkami politycznymi i wojskowymi „akcji wywrotowej”. W tych przypadkach USA miały nie angażować swoich oddziałów bojowych, a jedynie miały służyć radą, pomocą techniczną i szkoleniową oraz dostawami sprzętu wojskowego. Założenia „nowej polityki” R. Nixona

W przemówieniu inauguracyjnym rozpoczynającym pierwszą kadencję prezydentury Nixon powtórzył hasło ogłoszone na konwencji, uzupełniając je stwierdzeniem o wymianie ludzi i idei, jak również propozycją wzmocnienia „struktury pokoju” poprzez pokojowe współzawodnictwo³. Założenia te zostały uzupełnione proklamowaniem, przez prezydenta Stanów Zjednoczonych na sesji Rady NATO w Brukseli 24 lutego 1969 r., polityki „partnerstwa” i „nowego ducha współpracy” z Europą Zachodnią, aby budować jedność atlantycką w erze negocjacji z ZSRR⁴.

Będąc jeszcze senatorem, R. Nixon interesował się polityką zagraniczną USA i uznawano go w tej dziedzinie za eksperta. Dzięki swoim podróżom do krajów komunistycznych zapoznał się bliżej z mentalnością i działalnością polityczną ich przywódców. Nowy prezydent USA nie zawsze był przychylnie i pokojowo ustosunkowany do Związku Radzieckiego i jego „satelitów”. Po drugiej wojnie światowej Richard Nixon stał się znany jako antykomunista. W roku 1947 był członkiem komisji przygotowującej ustawę Tafta-Hartley’a, ustawę antyrobotniczą, wprowadzającą ograniczenia praw do strajków i broniącą lamistrajków. W latach 1948–1950 rozwinął aktywną działalność w senackiej Komisji do Badania Działalności Antyamerykańskiej. W okresie dokonywanych przez senatora Charlesa McCarthy’ego „polowań na czarownice” R. Nixon wstąpił się prowadzoną przez siebie sprawą byłego współpracownika prezydenta Franklina Roosevelta, Algera Hissa, oskarżonego o komunizm. Richard Nixon należał także do inicjatorów tzw. ustawy McCarrana (Ustawa o bezpieczeństwie wewnętrznym) uchwalonej w 1950 r. przez Kongres i służącej zwalczaniu Komunistycznej Partii USA i wszystkich innych sił lewicowych. W latach 1950–1952 oskarżył administrację H. Trumana o to, że dopuściła do powstania „komunistycznych Chin” i czynił odpowiedzialną za wojnę w Korei⁵.

W roku 1952, gdy nominację partii republikańskiej otrzymał Dwight Eisenhower, jego wybór padł na Richarda Nixona jako wiceprezydenta. R. Nixon sprawował ten urząd przez osiem następnych lat. Podczas dwóch kolejnych kadencji tego prezydenta, R. Nixon był zwolennikiem najbardziej jego zimnowojennych poczynań. Z tego okresu pochodzi osławiona wypowiedź późniejszego przywódcy USA: „Stany Zjednoczone muszą pogrzebać komu-

znane są również pod nazwą „doktryny Guam”. „Zeszyty Dokumentacyjne Polskiej Agencji Prasowej Seria Biograficzna” 1972, nr 3, s. 3–4; R. Nixon, *The Real War*, New York 1981, s. 214–216.

³ J. Kukułka, *Historia współczesna stosunków międzynarodowych 1945–1996*, Warszawa 2000, s. 198.

⁴ *Ibidem*, s. 199.

⁵ „Zeszyty Dokumentacyjne PAP (Seria Biograficzna)” 1972, nr 3, s. 1. Zob. także: V. D. Volkan, N. Itzkowitz, A. W. Dod, *Richard Nixon. A Psychobiography*, New York 1997.

nizm, jeśli nie chcemy, by komunizm pogrzebał nas". W 1958 r. podkreślił, że Ameryka nie opuści Berlina, a w 1960 roku oświadczył, iż wiedział o lotach szpiegowskiego samolotu U-2 nad Związkiem Radzieckim i popierał je⁶.

Podróż wiceprezydenta Richarda Nixona do ZSRR, w lipcu 1959 r., pozwoliła przyszłemu prezydentowi USA wyrobić sobie określony pogląd na politykę zagraniczną drugiego mocarstwa nuklearnego⁷. Wprawdzie stosunek R. Nixona do komunizmu nie uległ zmianie, ale pomógł spojrzeć „łaskawszym okiem” na poczynania przywódców Związku Radzieckiego. R. Nixon uznał, że można porozumieć się z komunistycznym supermocarstwem, gdyż propaganda prowadzona w tym kraju i polityka zagraniczna Kremla nie różniły się zbyt od celów polityki zagranicznej i propagandy Stanów Zjednoczonych⁸. R. Nixon zaczął przyznawać się do takiej oceny ZSRR dopiero w latach sześćdziesiątych, gdy ponownie ubiegał się o fotel prezydenta Stanów Zjednoczonych⁹. Punkt widzenia R. Nixona na politykę zagraniczną wobec komunistycznego mocarstwa uległ całkowitej odmianie podczas licznych podróży informacyjnych po ZSRR i Czechosłowacji w latach 1965 i 1967¹⁰. Dzięki nim R. Nixon po objęciu władzy prezydenckiej w USA dobrze orientował się w sytuacji gospodarczej, a przede wszystkim politycznej ZSRR i pozostałych państw komunistycznych.

Z punktu widzenia polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego podstawową przesłanką, która skłoniła obydwa mocarstwa do podjęcia rozmów w sprawie ograniczenia wyścigu zbrojeń było dążenie do umocnienia bezpieczeństwa i pokoju międzynarodowego, chętnie propagowane zarówno przez rząd USA, jak i ZSRR. Z całą pewnością chodziło o uświadomienie przez polityków i społeczeństwa obydwu mocarstw faktu, że niektóre rodzaje sił zbrojnych i broni pozostających w dyspozycji przeciwnika były zbyt niebezpieczne, a spośród własnych, zbędne lub nieskuteczne, dla zapewnienia obrony przed atakiem. W epoce jądrowej istniała i istnieje dodatkowo możliwość spowodowania przez broń nuklearną wielkich zniszczeń

⁶ „Zeszyty Dokumentacyjne PAP (Seria Biograficzna)” 1972, nr 3, s. 2.

⁷ R. A. Miedwiediew, *Chruszczow. Biografia polityczna*, Warszawa 1990, s. 150.

⁸ Zob.: *The Memoirs of Richard Nixon*, vol. II, London 1978, s. 619; P. Johnson, *Pochwała Richarda Nixona*, [w:] *Nie ma trzeciej drogi*, red. I. Lasota, Warszawa 1991, s. 95.

⁹ Jako oficjalny powód powrotu do polityki Nixon podawał, iż był poruszony do głębi porażką ultrareakcyjnego Barry Goldwatera w wyborach prezydenckich w roku 1964 i jego ustąpieniem z kierowniczej roli w Partii Republikańskiej i dlatego czuł się zobowiązany do zjednoczenia i umocnienia partii. „Zeszyty Dokumentacyjne PAP (Seria Biograficzna)” 1972, nr 3, s. 2.

¹⁰ W swoich wspomnieniach po latach R. Nixon wyznał, że nigdy nie był antyrosyjski, jedynie antykomunistyczny. R. Nixon, *Beyond Peace*, New York 1994, s. 66; „Zeszyty Dokumentacyjne PAP (Seria Biograficzna)” 1972, nr 3, s. 3.

i strat, a nawet katastrofy całej ludzkiej cywilizacji¹¹. Rewolucja naukowo-techniczna uczyniła dalsze zbrojenia nieefektywnymi z politycznego punktu widzenia, a także wywołała duży sprzeciw społeczny ze strony ruchów pokojowych, kościołów i postępowych sił politycznych. Wskazywały one, że perspektywa wojny nuklearnej nie mogła usprawiedliwiać posłużenia się bronią jądrową. Świadomość tej sytuacji narastała w miarę trwającego wyścigu zbrojeń i stanowiła wyjściową przesłankę do podjęcia przez USA i ZSRR rokowań na temat ograniczenia i redukcji zbrojeń¹².

Ważnymi i korzystnymi przesłankami do podejmowania działań, mających na celu ograniczenie zbrojeń, były koncepcje USA i ZSRR, zakładające zmniejszenie lub całkowite odejście od ideologizacji stosunków międzynarodowych. Pozytywny wpływ na przebieg rozmów rozbrojeniowych wywierały wypracowane w połowie lat pięćdziesiątych przez zachodnioeuropejską socjaldemokrację koncepcje „disengagement”. A przede wszystkim przywrócona na XX i XXII Zjeździe KPZR – koncepcja pokojowego współistnienia państw o odmiennych ustrojach społecznych. Potwierdzeniem tej tezy była eskalacja różnorodnych projektów, tzw. częściowych kroków rozbrojeniowych, w owym okresie, powołanie w roku 1959 genewskiego Komitetu Dziesięciu Państw oraz wypracowanie w latach sześćdziesiątych kilku ważnych porozumień o częściowych ograniczeniach wyścigu zbrojeń jądrowych¹³.

Wszystkie zawierane w latach sześćdziesiątych porozumienia, jakkolwiek były tylko częściowymi krokami rozbrojeniowymi, przyczyniały się do stabilizacji równowagi strategicznej między USA i ZSRR a ustanowione środki nadzoru nad ich przestrzeganiem były akceptowane przez wszystkie państwa¹⁴. W czerwcu 1968 r. weszła w życie amerykańsko-radziecka kon-

¹¹ K. Łastawski, *Równowaga militarna w kształtowaniu międzynarodowego ładu pokojowego*, „Stosunki Międzynarodowe” 1989, t. 8, s. 37. Zob. także: R. Nixon, *The real war*, s. 180.

¹² S. Bieleń, *Międzynarodowy ład polityczny jako funkcja równowagi sił w stosunkach wschód – zachód*, „Stosunki Międzynarodowe” 1989, t. 9, s. 24.

¹³ M. Dobroczyński, J. Stefanowicz, *Stosunki wschód – zachód. Struktura, treść, mechanizmy*, Warszawa 1980, s. 145. Były to porozumienia: Układ waszyngtoński w sprawie pokojowego wykorzystania Antarktyki z grudnia 1959 r.; wspólne oświadczenie amerykańsko-radzieckie o uzgodnionych zasadach rokowań rozbrojeniowych z 20 września 1961 r.; „gorąca linia” ustanowiona 20 czerwca 1963 r., podpisany 5 sierpnia 1963 r., układ o zakazie prób z bronią jądrową w atmosferze, przestrzeni kosmicznej i pod wodą; w sprawie pokojowego wykorzystania przestrzeni kosmicznej, w tym Księżyca i innych ciał niebieskich w dniu 27 stycznia 1967 r. i o ustanowieniu strefy beizatomej w Ameryce Łacińskiej podpisany w Tlatelolco 14 lutego 1967 r.; układ o nierozprzestrzaniu broni jądrowej (NPT) z 1 lipca 1968 r. Tekst w: „Zbiór Dokumentów” 1963, nr 8, s. 1015–1020; 1967, nr 1–2, s. 5–17; 1968, nr 7, s. 803–815; W. Multan, *Porozumienia rozbrojeniowe po II wojnie światowej*, Warszawa 1985, s. 317–319.

¹⁴ W. Wiczorek, *Polityka nuklearna wielkich mocarstw a problem pokojowego współistnienia*, „Sprawy Międzynarodowe” 1972, nr 12, s. 21.

wencja konsularna, uruchomiono linię lotniczą Moskwa – Nowy Jork, rozpoczęła się ożywiona wymiana naukowa, kulturalna i sportowa.

Po podpisaniu przez USA i ZSRR układu o nierozprzestrzenianiu broni nuklearnej obydwaj supermocarstwa wynegocjowały kolejny ważny układ o zakazie umieszczania broni jądrowej i innej broni masowej zagłady na dnie mórz i oceanów z 11 lutego 1971 r. Osiągnięciem porozumienia było zobowiązanie się sygnatariuszy do kontynuowania dialogu rozbrojeniowego¹⁵. Wprowadzał również szereg nowych elementów w zaprezentowanej w nim koncepcji częściowej demilitaryzacji, a w szczególności w systemie kontroli przestrzegania układu¹⁶.

Zarówno układ z 1 lipca 1969 r. jak i z 11 lutego 1971 r. posiadały niedociągnięcia, które zostały wyeliminowane w trakcie rozmów SALT I w maju 1972 r. Zaliczały się do nich: zobowiązanie (w układzie z 1 lipca 1968 r.) państw dysponujących bronią jądrową jedynie do prowadzenia negocjacji rozbrojeniowych (*to negotiate*), a nie do rozbrojenia (*disarm*)¹⁷. Natomiast porozumienie z lutego 1971 r. wprowadzało tylko częściową demilitaryzację dna mórz i oceanów¹⁸.

Ważnym etapem w stosunkach między USA a ZSRR bezpośrednio przed rozmowami SALT I były rokowania na forum Komitetu Genewskiego¹⁹. Doszło do wypracowania w Genewie pierwszego porozumienia rozbrojeniowego *sensu stricto*. Była nim wyłożona do podpisu 10 kwietnia 1972 r. konwencja o zakazie badań, produkcji i magazynowania broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksyn oraz o ich zniszczeniu. Zakładała całkowite wyeliminowanie jednej z najgroźniejszych broni masowej zagłady²⁰.

W grupie porozumień dwustronnych, zawartych między USA a ZSRR, a będących próbą nawiązania bliższych stosunków na linii Waszyngton – Moskwa i pierwszymi podpisanymi w latach siedemdziesiątych, były układy podpisane 30 września 1971 r. o udoskonaleniu „gorącej linii” między mocarstwami i o zapobieganiu przypadkowemu użyciu broni jądrowej²¹.

Przesłanką, która skłaniała, szczególnie Amerykanów, do podjęcia konkretnych przedsięwzięć w celu zahamowania wyścigu zbrojeń, redukcji armii

¹⁵ W. Multan, *op. cit.*, s. 154.

¹⁶ *Ibidem*, s. 155.

¹⁷ *Ibidem*, s. 128.

¹⁸ *Ibidem*, s. 154.

¹⁹ Od sierpnia 1969 r. w składzie 26 państw pod nazwą „Konferencja Komitetu Rozbrojeniowego”. R. Zięba, *Działania na rzecz ograniczenia wyścigu zbrojeń*, [w:] *Pokój w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, red. J. Kukułka, Warszawa 1991, s. 314.

²⁰ W Komitecie Genewskim wypracowano także układ z 11 lutego 1971 r. Traktat ustanawiał kolejną strefę zdemilitaryzowaną. *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

i budżetów wojskowych, była pilna potrzeba zorganizowania zbiorowych akcji włącznie z ZSRR i innymi państwami komunistycznymi, w celu rozwiązania zaostrzających się tzw. problemów globalnych. Należały do nich na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych: postępująca degradacja środowiska naturalnego człowieka, niewystarczalność żywnościowa i występowanie w wielu krajach Trzeciego Świata zjawiska głodu. Szczególne zagrożenie stwarzały dysproporcje w rozwoju społeczno-ekonomicznym między wysoko rozwiniętymi krajami zachodnimi a wielką grupą krajów Trzeciego Świata, określane mianem konfliktu Północ-Południe²².

Rozwój gospodarczy USA, a także państw zachodnich przybrał rozmiary nienotowane w dziejach świata, gwarantował bardzo wysoki standard życiowy ogółu obywateli. Społeczeństwa rozwiniętych krajów zachodnich domagały się od swoich rządów polityki ustępstw i unikania sytuacji konfliktowych, zwłaszcza z ZSRR²³. Z tego powodu, mimo iż w drugiej połowie lat sześćdziesiątych ZSRR rozpoczął nową fazę rozbudowy swojego potencjału militarnego, nie miało to negatywnego wpływu na rysujące się „odprężenie” w stosunkach z Zachodem, przede wszystkim z USA²⁴.

Rozszerzanie polityki odprężenia, m. in. przez zawieranie z ZSRR licznych umów o współpracy w różnych dziedzinach, wynikało z nadziei rządu amerykańskiego i państw zachodnich, iż wspólne interesy muszą przyczynić się w konsekwencji do powstrzymania ekspansjonistycznych zapędów Moskwy²⁵.

Problemem ciężącym na stosunkach amerykańsko-radzieckich była wojna wietnamska, która doprowadziła do upadku dwóch poprzedników Richarda Nixona – Jimmy’ego Cartera i Lyndona Bainesa Johnsona. Konflikt rozpoczął się po porozumieniach genewskich z lipca 1954 r. W podzielonym Wietnamie w roku 1956 miały odbyć się, pod nadzorem międzynarodowym wybory, w wyniku których powstałby rząd, mogący doprowadzić do zjednoczenia obu państw wietnamskich. Przywódca Wietnamu Południowego Ngo Dinh Diem nie zgodził się na wspólne wybory, obawiając się, iż rząd północno-wietnamski sfalszuje je i następnie wykorzysta do rozciągnięcia komunizmu

²² Od roku 1973 dołączyła jeszcze groźba kryzysu paliwowego co uświadomiło Amerykanom, że surowce energetyczne są nieodnawialne i ograniczone w eksploatacji. D. Coldwell, *American-Soviet Relations...*, s. 230–231.

²³ M. Smoleń, *Stracone dekady. Historia ZSRR 1917–1991*, Warszawa–Kraków 1994, s. 315.

²⁴ Nawet radziecka interwencja w Czechosłowacji w 1968 r., choć wywołała w krajach zachodnich spore zaniepokojenie, została tam uznana za wewnętrzną sprawę bloku radzieckiego. *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

na cały kraj. Argumentację Diema poparli Amerykanie. Wietnam Północny podjął wówczas decyzję o zjednoczeniu kraju na drodze zbrojnej. Komunistycznego przywódcę Hanoi Ho Chi Mina poparł ZSRR. Od roku 1964 – kiedy Północni Wietnamczycy ostrzelali w Zatoce Tonkijskiej amerykański niszczyciel Maddox, a amerykański Kongres uchwalił rezolucję upoważniającą prezydenta L. Johnsona do podjęcia działań militarnych przeciwko Wietnamowi Północnemu – liczba wojsk amerykańskich w Wietnamie Południowym zaczęła systematycznie wzrastać²⁶. R. Nixon zdawał sobie doskonale sprawę z tego, iż będzie musiał zakończyć konflikt w Wietnamie, jeśli nie chciał podzielić losu Johnsona. W okresie kampanii wyborczej głosił, że posiada „tajny plan” zakończenia konfliktu wietnamskiego, ale nie może go ujawnić, by nie osłabić pozycji przetargowej Stanów Zjednoczonych w rokowaniach pokojowych w Paryżu. Mówił o honorowym pokoju, zakończeniu wojny, wygraniu pokoju. Opowiadając się za rozwiązaniem pokojowym, w wyniku którego upadłby reżim sajgoński, R. Nixon zostałby oskarżony przez demokratów o opuszczenie sojusznika²⁷, w którego obronę USA zainwestowały nie tylko pieniądze, ale i życie tysięcy młodych Amerykanów.

Sytuacja była poważna i wymagała podjęcia pilnych decyzji. W pierwszych dwóch miesiącach prezydentury R. Nixona zginęło 3600 żołnierzy amerykańskich i dalszym ofiarom nie było końca. R. Nixon i jego doradcy szukali takiej formuły, w wyniku której można by było zmniejszyć liczbę ofiar w Wietnamie Południowym, bez stwarzania wrażenia, że Waszyngton porzuci reżim sajgoński, skazując go na niechybne obalenie.

Koncepcję w tej sprawie wypracowali: doradca R. Nixona do spraw bezpieczeństwa narodowego Henry Kissinger oraz szef Pentagonu – Melvin Laird. Ten ostatni był autorem „wietnamizacji wojny”, w ramach której żołnierze amerykańscy mieli być stopniowo wycofywani z frontu, natomiast wojska południowowietnamskie miały walczyć wyłącznie w pierwszej linii.

Przewidziano „szaleńczy wariant”, w ramach którego Amerykanie mieli podjąć intensywne bombardowanie Demokratycznej Republiki Wietnamu w celu wymuszenia zmniejszenia poparcia DRW dla powstańców południowowietnamskich. Była to część strategii polityki zagranicznej USA zwanej „*linkage*” w stosunkach z ZSRR. Jeżeli Związek Radziecki wywarłby presję i zmniejszyłby poparcie dla DRW, Amerykanie gotowi byłiby odplacić

²⁶ Zob. także: G. C. Herring, *America's Longest War: The United States and Vietnam 1950–1975*, New York 1986, s. 156–157.

²⁷ L. Pastusiak, *Prezydenci*, Warszawa 1989, t. 3, s. 218; H. Kissinger, *White House Years*, New York 1978, s. 226–311; B. Mazlish, *Kissinger. The European Mind in American Policy in the Nixon – Years*, New York 1976, s. 237–243.

Rosjanom ustępstwami w dziedzinie kontroli zbrojeń oraz w dziedzinie współpracy gospodarczej.

R. Nixon zmuszony był stopniowo wycofywać wojska amerykańskie z Azji Południowo-Wschodniej²⁸. Pomimo to, iż R. Nixon zapewniał reżim sajgoński, że będzie w stanie uzyskać korzystniejsze warunki pokoju od tych, jakie mógł uzyskać L. Johnson, to w listopadzie roku 1971 Waszyngton zawiesił rokowania a w maju 1972 r., administracja prezydenta oświadczyła, że wojska USA nie wezmą udziału w walkach²⁹.

Zaistniała trudna i napięta sytuacja przed zbliżającymi się, zaplanowanymi wcześniej rozmowami w Moskwie. Rządy USA i ZSRR nie wiedziały, czy spotkanie się odbędzie. Nie zważając na trwające rokowania pokojowe, w marcu 1972 r. Północni Wietnamczycy rozpoczęli ofensywę, wykorzystując ciągle redukowanie sił amerykańskich i zajęli kilka prowincji Wietnamu Południowego. W odpowiedzi na ten krok prezydent R. Nixon wydał rozkaz o wznowieniu bombardowań miast północnowietnamskich i zaminowania portu w Hajfongu³⁰. Związek Radziecki zaprotestował, jednak rozmów ze Stanami Zjednoczonymi nie przerwał, co oznaczało, że zależy mu bardzo na nawiązaniu dialogu z Waszyngtonem. Można to było niewątpliwie zaliczyć do osobistych sukcesów prezydenta Richarda Nixona w polityce zagranicznej.

Obok sprawy Wietnamu „kartą przetargową” w rozmowach z ZSRR była Chińska Republika Ludowa. Napięte stosunki pomiędzy Moskwą a Pekinem pogorszyły się jeszcze bardziej w trakcie konfliktu na rzece Ussuri w marcu 1969 r.³¹ I chociaż jesienią 1970 r. L. Breżniew starał się naprawić sytuację i nawiązał oficjalne stosunki dyplomatyczne oraz unormował

²⁸ Nixonowska eskalacja bombardowań zakończyła się fiaskiem. W połowie marca 1969 r. Amerykanie potajemnie rozpoczęli bombardowanie Kambodży. Ani Kongres, ani opinia publiczna nie zostały o tym powiadomione przez administrację Nixona. Wiosną 1970 r. R. Nixon wydał rozkaz bombardowania DRW, zwłaszcza Hanoi i Hajfongu, bombardowań wstrzymanych na początku kwietnia 1968 r. przez L. Johnsona. J. M. Blum, *Years of Discard. American Politics and Society, 1961–1974*, New York–London 1991, s. 398; T. Szulc, *The Illusion of Peace: Foreign Policy in the Nixon Years*, New York 1978, s. 509. Więcej na temat koncepcji H. Kissingera i M. Lairda zob. B. Mazlish, *op. cit.*, s. 237–243; R. Morris, *Uncertain Greatness. Henry Kissinger and American Foreign Policy*, New York 1977, s. 149–192.

²⁹ L. Pastusiak, *op. cit.*, s. 220.

³⁰ G. C. Herring, *op. cit.*, s. 163.

³¹ Sytuacja pomiędzy Moskwą a ChRL i ich przywódcą Mao Tse-Tungiem była napięta od dawna. Chińczycy oskarżyli Rosjan o zdradzanie zasad leninizmu i stalinizmu – czyli odejście od linii marksistowskiej i popierali Jugosławię od roku 1948, kiedy ta zaczęła prowadzić własną, samodzielną politykę. Sytuacja pogorszyła się po radzieckiej inwazji na Czechosłowację latem 1968 r., gdy Mao Tse-Tung oskarżył Breżniewa o ograniczenia prawdziwego socjalizmu i naruszenie zasad marksistowskich oraz o imperializm i narzucanie siłą teorii nie mających nic wspólnego z prawdziwym marksizmem. J. M. Blum, *op. cit.*, s. 377; M. Smoleń, *op. cit.*, s. 312–313.

wymianę handlową z tym krajem, to Mao Tse Tung nadal zwodził ZSRR stwarzając wrażenie podjęcia współpracy z Waszyngtonem³².

Związek Radziecki, starając się nie dopuścić do zbytniego zbliżenia USA z ChRL, nalegał na jak najszybsze podjęcie rozmów na szczycie z Amerykanami. R. Nixon bardzo zrećnie to wykorzystał. W czasopiśmie „Foreign Affairs”, w październiku 1967 r.³³, wyraził pogląd, że nie można „na zawsze trzymać Chin poza wspólnotą narodów”³⁴. Wymagało to ze strony Waszyngtonu zrobienia gestów poprawiających stosunki z tym krajem³⁵. R. Nixon w rozmowie z prezydentem Pakistanu Yahją Khanem i Rumunii – Nicolae Ceaușescu – wyraził życzenie poprawy stosunków z ChRL, licząc na to, że obaj prześlą tę informację do Pekinu³⁶. Doprowadziło to do pierwszych rozmów amerykańsko-chińskich na szczeblu ambasadorów³⁷. W kwietniu 1971 r. do ChRL udała się amerykańska drużyna ping-pongowa, którą przyjął premier Czu En-laj. Następnie chińscy ping-pongiści przybyli do Stanów Zjednoczonych. Zapoczątkowało to tzw. dyplomację ping-pongową³⁸. Jednocześnie Chińczycy dali do zrozumienia, że gotowi są przyjąć wysłannika amerykańskiego do poprowadzenia rozmów. R. Nixon wysłał Henry’ego Kissingera, który w tajemnicy udał się do ChRL i przygotował wizytę prezydenta w Pekinie. Stany Zjednoczone oświadczyły 2 sierpnia 1971 r., że nie będą sprzeciwiać się zajęciu przez ChRL miejsca w ONZ, co nastąpiło w październiku tegoż roku³⁹.

Richard Nixon przybył do ChRL 21 lutego 1972 r. i przebywał tam do 28 lutego. Rozmowy prezydenta USA z przywódcami chińskimi otoczone były tajemnicą⁴⁰. Końcowym wynikiem wizyty było podpisanie „komunikatu szanghajskiego”, który opowiadał się za istnieniem jednej ChRL i pokojowym

³² Już we wrześniu 1966 r. Moskwa poddała ostrej krytyce politykę zagraniczną ChRL, oskarżając Pekin o potajemny „Flirt” z USA. J. M. Blum, *op. cit.*, s. 376.

³³ Jeszcze przed zgłoszeniem swej kandydatury na prezydenta. L. Pastusiak, *op. cit.*, s. 376.

³⁴ Było to dużym zaskoczeniem, ponieważ Nixon w swej wcześniejszej karierze politycznej ostro atakował polityków, którzy wyrażali podobne poglądy. *Ibidem*.

³⁵ Krajowa Rada Bezpieczeństwa i Departament Stanu zalecały prezydentowi częściowe zniesienie ograniczeń na handel i na podróże do ChRL. J. M. Blum, *op. cit.*, s. 378.

³⁶ *Ibidem*

³⁷ Odbywały się one w Warszawie w pałacu Myśliwieckim. Z ramienia USA prowadził je ówczesny ambasador amerykański w Warszawie Walter Stoessel. L. Pastusiak, *op. cit.*, s. 222.

³⁸ Więcej na temat dyplomacji pingpongowej zob.: E. J. Osmańczyk, *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1982, s. 143–144.

³⁹ Nixon próbował utrzymać Tajwan w ONZ, ale bez powodzenia. Szczegółowe informacje na temat przygotowań R. Nixona do wizyty w ChRL i przyjęciu tego kraju do ONZ zob.: B. Mazlish, *op. cit.*, s. 244–247 oraz R. Morris, *op. cit.*, s. 94–148.

⁴⁰ W ciągu ośmiu dni pobytu w ChRL Nixon spędził około sześćdziesięciu godzin na rozmowach z Czou En-lajem i odbył godzinną rozmowę z Mao Tse-Tungiem. L. Pastusiak, *op. cit.*, s. 222.

rozstrzygnięciem sprawy jej zjednoczenia. W komunikacie znajdowało się zdanie, że „wszyscy Chińczycy po obu stronach Cieśniny Tajwańskiej uważają, że są tylko jedne Chiny i że Tajwan jest częścią Chin”. Porozumienie zapoczątkowało nowy etap w stosunkach amerykańsko-chińskich. Rozszerzało handel, turystykę oraz wymianę kulturalną. Formalnych stosunków dyplomatycznych USA i ChRL nie nawiązały. Prezydent R. Nixon w następujących słowach oceniał rozmowy w ChRL: „Nasze spotkania z kierownictwem chińskim nie przyniosły jakiejś magicznej formuły, która by pozwoliła na wyeliminowanie istniejących między nami rozbieżności. Jednakże uczyniony został pierwszy krok w kierunku rozszerzenia wzajemnych kontaktów politycznych, kulturalnych, prasowych i oświatowych oraz rozwoju wymiany handlowej”⁴¹.

„Przynęta” w postaci zbliżenia amerykańsko-chińskiego zadziałała na przywódców ZSRR i starali się oni uzyskać możliwie najkorzystniejsze „*modus vivendi*” w stosunkach z Waszyngtonem – coś w rodzaju dawnych „*special relations*” amerykańsko-brytyjskich⁴².

Zbliżenie USA z ChRL oznaczało z punktu widzenia Waszyngtonu wzmocnienie na dłuższy okres podziału świata komunistycznego, możliwość zastąpienia stanu sztywnej konfrontacji przez grę w trójkącie, wreszcie uzyskania instrumentu nacisku na ZSRR, który doskonale to rozumiał i obawiał się zbyt mocnego wzmocnienia państwa Mao Tse Tunga. Z tego względu R. Nixon i jego doradcy starali się przyspieszyć „dialog z Moskwą” obierając za cel podstawowy ograniczenie zbrojeń strategicznych⁴³.

Z punktu widzenia Związku Radzieckiego ważne dla wizyty R. Nixona w Moskwie było przemówienie Leonida Breżniewa wygłoszone podczas XXIV Zjazdu KPZR w dniach 30 marca–9 kwietnia 1971 r., w którym przedstawił „program pokojowy”, zapowiadający nową politykę zagraniczną komunistycznego mocarstwa sprzyjającą *détente* pomiędzy Wschodem i Zachodem⁴⁴. Do najważniejszych punktów „programu pokoju” należało: 1) zlikwidowanie ognisk wojennych w południowo-wschodniej Azji i na Bliskim Wschodzie; 2) ostateczne uznanie zmian terytorialnych, jakie zaszły w Europie w wyniku drugiej wojny światowej; 3) zawarcie układów zakazujących użycia broni jądrowej, chemicznej i bakteriologicznej, dążenie do zaprzestania doświadczeń z bronią jądrową, utworzenie stref bezatomowych

⁴¹ Cyt. za: *ibidem*, s. 222.

⁴² „Trybuna” 1972, nr 11/67, s. 6.

⁴³ Miało to odbicie w deklaracji z 29 maja 1972 r. pt.: *Podstawowe zasady wzajemnych stosunków USA i ZSRR* oraz w obszernym komunikacie podsumowującym wyniki negocjacji moskiewskich z 30 maja tegoż roku. Zob. „Zbiór Dokumentów” 1972, nr 5.

⁴⁴ Bezpośrednio po zakończeniu zjazdu nastąpiło ożywienie kontaktów międzypaństwowych. ZSRR zawarł układy „o przyjaźni i współpracy z Egiptem i Indiami oraz podpisał szereg porozumień dotyczących wymiany handlowej i zakupu nowych technologii. M. Smoleń, *op. cit.*, s. 316.

w różnych rejonach świata, nuklearne rozbrojenie wszystkich państw; 4) zaktywizowanie walki o położenie kresu wyścigowi zbrojeń wszelkiego rodzaju, zlikwidowanie obcych baz wojskowych, działanie na rzecz redukcji sił zbrojnych i zbrojeń w tych rejonach, gdzie konfrontacja militarna była szczególnie niebezpieczna, a przede wszystkim w Europie Środkowej, zawarcie porozumień o zredukowaniu wydatków wojskowych, w pierwszym rządzie wielkich państw; 5) wcielenie w życie uchwały ONZ o likwidacji pozostałych jeszcze reżimów kolonialnych; 6) pogłębianie stosunków wzajemnie korzystnej współpracy we wszystkich dziedzinach z państwami, które ze swej strony dążyły by do tego.

Do spotkania R. Nixona z L. Breżniewem, w Moskwie, w dniach 22–30 maja 1972 r., przyczyniły się także inne okoliczności. Osiągnięcia naukowo-techniczne pozwalały skutecznie kontrolować realizację przyjętych przez państwa zobowiązań w dziedzinie rozbrojenia⁴⁵. Postęp w zakresie fotografii satelitarnej i rozpoznania elektronicznego, umożliwiał oparcie nadzoru nad respektowaniem porozumień ustanawiających ograniczenia i zakazy na konkretne rodzaje broni na narodowych technicznych środkach kontroli. Miały to być urządzenia kontrolne przeznaczone do zainstalowania poza terytorium strony obserwowanej. W ten sposób można było uniknąć trudności, jakich przysparzało zorganizowanie weryfikacji na miejscu. Ponadto narodowe środki techniczne mogły być rozmieszczone w elastyczny sposób, odpowiednio do zmieniających się wymogów bezpieczeństwa i były stale udoskonalane na podstawie najnowszych osiągnięć nauki.

Zastosowanie narodowych technicznych środków kontroli ułatwiło postęp w rozwiązaniu kontrowersyjnego zagadnienia weryfikacji, które do roku 1963⁴⁶ stanowiło istotną przeszkodę w osiągnięciu postępu w rokowaniach rozbrojeniowych i z politycznego punktu widzenia przeszkadzało w nawiązaniu dialogu z ZSRR. Proponowane bowiem przez państwa zachodnie inspekcje i systemy kontroli strefowej wywoływały sprzeciw ze strony krajów Europy Wschodniej, obawiających się, że te formy weryfikacji będą służyły zbieraniu danych o ich potencjale wojskowym⁴⁷.

Kolejną przesłanką do podjęcia dialogu rozbrojeniowego było obciążenie gospodarki państw NATO i Układu Warszawskiego wyścigiem zbrojeń, który ciążył nad rozwojem społeczeństw i opóźniał rozwiązanie wielu

⁴⁵ *Aktualnyje problemy razorużenija*, Moskwa 1978, s. 21.

⁴⁶ Tzn. do podpisania układu moskiewskiego o zakazie doświadczeń z bronią jądrową w trzech środowiskach. Tekst w: „Zbiór Dokumentów” 1963, nr 8, s. 1015–1020.

⁴⁷ Państwa Układu Warszawskiego opowiadały się za skuteczną kontrolą międzynarodową nad powszechnym i całkowitym rozbrojeniem, a zdecydowanie odrzucały koncepcję ustanowienia kontroli nad zbrojeniami. Jak oświadczył delegat radziecki w Genewskim Komitecie Dziesięciu we wrześniu 1961 r., taka kontrola „przekształciłaby się w międzynarodowy system zalegalizowanego szpiegostwa”. Cyt. za: W. Wieczorek, *Rozbrojenie. Teoria i praktyka*, Warszawa 1968, s. 211.

palących problemów przełomu lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych⁴⁸. Zarówno gospodarka USA, jak i w większym stopniu ZSRR była poważnie nadszarpnięta wydatkami na ciągłe zbrojenia i nowe technologie zbrojeniowe. Związkowi Radzieckiemu zależało na zawarciu z USA porozumienia gospodarczego w celu „podreperowania” katastrofalnej sytuacji ekonomicznej kraju. Rozmowy z prezydentem R. Nixonem i jego doradcami mogły pomóc ZSRR w realizacji tych planów.

Zasadniczą przesłanką szczytu moskiewskiego było ukształtowanie się funkcjonalnej równowagi sił między Wschodem a Zachodem. Obydwie strony dialogu uznały w końcu lat sześćdziesiątych istnienie parytetu nuklearnego. Negocjacje zaczęły przynosić konkretne rezultaty w postaci ograniczeń nakładanych na rozwój broni strategicznych, czyli SALT I⁴⁹.

Rozważając polityczne aspekty wizyty prezydenta USA w Moskwie, należy pamiętać, że na nawiązanie rozmów duży wpływ miała konkretna sytuacja międzynarodowa przełomu lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych: wydatki obciążające gospodarkę państw NATO i Układu Warszawskiego wyścigiem zbrojeń oraz osiągnięcie parytetu nuklearnego obydwu mocarstw. Z punktu widzenia Stanów Zjednoczonych niekorzystne było uwikłanie się wojsk amerykańskich w wojnę w Wietnamie i ponoszone tam ofiary ludzkie, niewspółmierne do korzyści ideologicznych Waszyngtonu⁵⁰. Związek Radziecki przeżywał kryzys gospodarczy spowodowany nie tylko zbrojeniami, ale ogólną erozją systemu komunistycznego, zapoczątkowaną przez Johna Fitzgeralda Kennedy'ego⁵¹. Do tego doszedł konflikt z ChRL, toczony od końca lat pięćdziesiątych, a jego nasilenie nastąpiło po raz kolejny w marcu 1969 roku.

Richard Nixon przybył do Moskwy w dniu 22 maja 1972 r. o godzinie 16.00⁵². Wszystkie porozumienia podpisane w Moskwie w dniach 22–30

⁴⁸ W. Multan, *Problemy rozbrojenia europejskiego...*, s. 158–159. Patrz także: T. W. Wolfe, *Soviet Interests in SALT*, [w:] *SALT: Implications for Arms Control in the 1970's*, ed. W. R. Kintner, R. L. Pfaltzgraff, Pittsburg 1973, s. 21–54; J. I. Coffey, *American Interests in the Limitation of Strategic Armaments*, [w:] *ibidem*, s. 55–94.

⁴⁹ Złożyły się na nie dwa dokumenty: 1. Bezterminowy *Układ o ograniczeniu systemów obrony przeciwrakietowej (ABM)*, pozwalający każdej ze stron na posiadanie systemu obrony przeciwrakietowej złożonego ze 100 wyrzutni, uzupełniony w 1974 r. protokołem ograniczającym liczbę rejonów dyslokacji takiego systemu z dwóch do jednego. 2. *Pięcioletnie Tymczasowe porozumienie o niektórych środkach w zakresie ograniczenia strategicznych zbrojeń ofensywnych (ICBM)*, przewidujące zamrożenie liczby stałych, naziemnych wyrzutni rakiet międzykontynentalnych, ograniczenie liczby wyrzutni rakiet balistycznych na okrętach podwodnych oraz ilości okrętów podwodnych, wyposażonych w takie głowice. „Zbiór Dokumentów” 1972, nr 5, s. 939–952.

⁵⁰ *The Memoirs...*, vol. II, s. 613.

⁵¹ Zob. także: J. S. Płaczkowski, *Polityka J. F. Kennedy'ego wobec Kuby*, Poznań 1992, s. 20.

⁵² Godziny podawane według czasu moskiewskiego, T. Szulc, *op. cit.*, s. 560.

maja 1972 r. były przygotowane przez wcześniejsze negocjacje z lat 1970–1971. Było tak z układami o współpracy w dziedzinie nauki i techniki oraz w dziedzinie badań i wykorzystania przestrzeni kosmicznej dla celów pokojowych. Przez dwa ostatnie lata amerykańsko-radzieckie grupy robocze spotykały się na przemian w Moskwie i Houston. Prace nad osiągnięciem porozumienia w sprawie ograniczenia zbrojeń strategicznych prowadzone były równolegle w Moskwie i Helsinkach⁵³. Podczas wizyty prezydent USA podpisał wraz z Leonidem Breżniewem układy z różnych dziedzin: ochrony środowiska naturalnego, nauki i techniki, badania i wykorzystania przestrzeni kosmicznej w celach pokojowych, o zapobieganiu incydentom na morzu otwartym i w przestrzeni kosmicznej nad nim⁵⁴ oraz dwa najważniejsze: układ o ograniczeniu systemów obrony przeciwrakietowej (ABM) i tymczasowe porozumienie między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim o niektórych środkach w zakresie ograniczenia strategicznych zbrojeń ofensywnych z dnia 26 maja⁵⁵. Obydwa mocarstwa zgodnie stwierdziły, że ostatecznym celem ich wysiłków było rozwiązanie problemu powszechnego i całkowitego rozbrojenia oraz zapewnienia skutecznego systemu bezpieczeństwa międzynarodowego⁵⁶. Takie sformułowanie padło również w *Porozumieniu o podstawach wzajemnych stosunków między Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim* z 30 maja 1972 r., będącym podsumowaniem wizyty moskiewskiej przywódcy USA⁵⁷.

Rozmowy były tajne i na początku nie dopuszczano do nich dziennikarzy i telewizji radzieckiej⁵⁸. Rozpoczęły się przeważnie około godziny 11 na Kremlu, a po południu około godziny 16 podpisywano porozumienia⁵⁹. Przywódcy Stanów Zjednoczonych i Związku Radzieckiego najwięcej czasu starali się poświęcić na odbywanie zebrania roboczych ze swoimi najbliższymi współpracownikami. Zebraniom poświęcono najwięcej czasu – od trzech do czterech godzin dziennie⁶⁰.

Dominującym wydarzeniem w czasie pierwszego spotkania na szczycie R. Nixona i L. Breżniewa było ostateczne sprecyzowanie i podpisanie dokumentów, finalizujących pierwszą fazę amerykańsko-radzieckich rokowań w sprawie ograniczenia zbrojeń strategicznych⁶¹. Zasadniczym rezultatem wizyty była zgoda dwóch supermocarstw co do unikania bezpośrednich

⁵³ BS PAP, 1972, nr 8194, DI, s. 5–6.

⁵⁴ „Zbiór Dokumentów” 1972, nr 5, s. 918–938.

⁵⁵ T. Szulc, *op. cit.*, s. 560.

⁵⁶ „Zbiór Dokumentów” 1972, nr 5, s. 966.

⁵⁷ H. Kissinger, *op. cit.*, s. 1257.

⁵⁸ BS PAP, 1972, nr 8194, DI, s. 7.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 6.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 1.

⁶¹ Z. Szczerbowski, *Radziecko-amerykańskie rokowania rozbrojeniowe*, Warszawa 1983, s. 66.

konfrontacji i współdziałania na rzecz zachowania pokoju⁶². „Jeżeli spotkanie na szczycie dochodzi do skutku oznacza to, że tak w Moskwie, jak i w Waszyngtonie perspektywa współpracy, obopólnej woli pokoju i porozumień dwustronnych, uważana jest za dominującą”⁶³.

Prezydent R. Nixon wykazał się odwagą polityczną, traktując problem rozbrojenia jako drogę do wzajemnego porozumienia. Odwaga prezydenta przejawiała się w zmianie taktyki politycznej, polegającej na traktowaniu ZSRR jako partnera do prowadzenia rozmów, a nie agresora. Podpisany w Moskwie układ o ograniczeniu zbrojeń strategicznych dał podstawy kolejnej rundzie rozmów w sprawie ograniczenia zbrojeń strategicznych⁶⁴.

Anna Porczyńska

THE CIRCUMSTANCES OF THE VISIT RICHARD NIXON – PRESIDENT OF THE UNITED STATES – IN MOSCOW DURING THE 22–30 MAY 1972

The Policy of Peaceful Competition realized by President of the United States Richard Nixon on the turn of 1960s and 1970s resulted in the peaceful dialogue between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics concerning disarmament. The circumstances of the summit talks in Moscow were: the inclination to consolidation of international security and peace propagated by the Eastern European Socialdemocracies in the conception of disengagement and conception of the peaceful coexistence of states which have different social systems restored during the 20th and 22nd Congress of Communist Party of the USSR. Agreements about the fragmentary limitations of nuclear armaments were the proof of these conceptions on the turn of 1960s and 1970s. The other circumstances were: fiasco of the American policy in Vietnam and tense relations between Moscow and Peking, which

⁶² J. M. Blum, *Years of Discard. American Politics and Society, 1961–1974*, New York–London, 1991, s. 400.

⁶³ Według amerykańskiego „The Washington Post” Henry Kissinger określił rozmowy w Moskwie jako „przejście od okresu sztywnej wrogości” do nowych stosunków opierających się na „powściągliwości i twórczym podejściu”. Zmiana ta miała, jego zdaniem, nie tylko skutecznie kontrolować pojawiające się kryzysy, lecz również zapobiec im na przyszłość, BS PAP, 1972, nr 8194, DI, s. 11a.

⁶⁴ W sprawie ograniczenia zbrojeń strategicznych USA i ZSRR podpisały porozumienie SALT II 3 lipca 1974 r. w Moskwie, a drugą rundę rozmów SALT II zakończyło podpisanie porozumienia 18 czerwca 1979 r. w Wiedniu – układu nie ratyfikowano wskutek interwencji radzieckiej w Wietnamie. Kolejne rundy miały miejsce w latach 1981–1983 i 1985–1987 – rozmowy ponownie przerwano w związku z rozmieszczeniem w Europie Zachodniej amerykańskich rakiet samosterujących oraz ogłoszeniu przez Ronalda Reagana programu „wojen gwiazdnych” (SDI). Na krótko przed rozpadem Związku Radzieckiego, 31 lipca 1991 r., podpisano układ START I, a 3 stycznia 1993 r. układ START II, ratyfikowany jedynie przez Stany Zjednoczone 27 stycznia 1996 r. W. Malendowski, *Rozbrojenie*, [w:] *Stosunki międzynarodowe*, red. W. Malendowski i Cz. Mojsiewicz, Wrocław 2000, s. 497.

were permitted The Nixon Administration to take the advantage of that rapprochement with the People's Republic of China to establish a dialogue with the USSR. The encouragement to beginning a dialogue was A Peaceful Programme, which Brezniev announced of the turn of March and April 1972 concerning a new foreign policy of the USSR to detente between East and West. The fundamental circumstance of the summit talks in Moscow was the acknowledgement by the United States and the USSR, at the end of 1960s, that nuclear parity existed, which was linked with continual expenses for armaments and new technology of armaments by both powers. Moreover, the leaders of the USSR wanted to sign the economic agreement with the United States which would allow to avoid disastrous economic situation in the USSR. One should add the efficient control of the realization of the agreements accepted by the states in the field of disarmament which was possible due to using the national technical control measures. All these circumstances resulted in the visit of the President of the United States in Moscow in May 1972 and it initiated signing the agreements of limitation of strategic armaments, scientific, technical and cultural cooperation between both super-powers.